

DOI 10.32405/2308-8885-2018-4-7-13 УДК 781.62:[37.091.32:7]

Кісільчук Ірина Миколаївна,

вчитель музичного мистецтва, вчитель-методист, Рівненська загальноосвітня школа І–ІІ ступенів № 16, м. Рівне, Україна, irkis79@gmail.com

РИТМІЧНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ВПРАВИ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

*Актуалізовані питання реалізації на уроках мистецтва в загальноосвітніх навчальних закладах змістової лінії «Комунікація через мистецтво». Наведені визначення понять «комунікація» та «комунікативність», «художня комунікація» у працях дослідників, окреслені функції комунікації в навчальному процесі та конкретизовані в площині уроків мистецтва у школі. Проаналізовані форми і методи реалізації змістової лінії «Комунікація через мистецтво» у нових підручниках з мистецтва в 1 класі. Запропоновані, як один із варіантів досягнення цієї мети, ритмічно-комунікаційні вправи, що інтегрують ритмічні вправи, звукові жести *Bodi percussion* і спрямовані на розвиток музичних здібностей і налагодження мистецької комунікації учнів.*

Ключові слова: ритмічно-комунікаційні вправи, уроки мистецтва, комунікація через мистецтво, *Bodi percussion*.

Головною метою навчання мистецтва у школі є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, що реалізується через зміст і методи мистецького навчання. Питанням розробки змісту і методик викладання мистецтва у школі присвятили свої дослідження Гайдамака О. В., Калініченко О. В., Комаровська О. А., Кондратова Л. М., Лобова О. В., Масол Л. М., Миропольська Н. Є., Падалка Г. М., Ростовський О. Я., Щолокова О. М. та ін. вчені. У полі зору практиків (Марчук Ж. С., Заровська Г. С., Новікова Н., Гумінська О. О. та ін.) перебувають окремі питання методики музичного і образотворчого мистецтв, інтегрованого викладання мистецтв у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах.

Як зазначено у типових освітніх програмах для закладів загальної середньої освіти (Рішення Колегії МОН України від 22.02.2018 р.) – реалізація поставленої мети та завдань мистецької освіти здійснюється за змістовими лініями: «Художньо-практична діяльність», «Сприймання та інтерпретація мистецтва», «Комунікація через мистецтво» [11, с. 178–179]. Як реалізовувати перші дві змістові лінії, більшість учителів мистецтва розуміє, оскільки художньо-творча діяльність та сприймання-інтерпретація мистецтва школярами завжди були ключовими видами діяльності на уроках мистецької освітньої галузі. Змістова ж лінія «комунікація через мистецтво» – є новою для більшості сучасних учителів, і її впровадження викликає запитання: як

краще організувати, під час яких видів діяльності, які методи і прийоми застосовувати.

Якщо знову ж звернутися до вищезгаданого документа, там зазначено, що реалізація змістової лінії «Комунікація через мистецтво» націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з іншими через мистецтво в середовищі, зокрема в різних культурно-мистецьких заходах, обговореннях тощо [11, с. 178–179]. Отже, виконання такого змісту не прив'язує вчителя до якогось одного виду діяльності учнів на уроці чи одного сталого методу і форми роботи з учнями, а передбачає добір спектру таких методів, прийомів, що, на нашу думку, є результатом вчительських знахідок.

Метою статті є представлення авторських ритмічно-комунікаційних вправ як одного із засобів реалізації на уроках мистецтва змістової лінії «комунікація через мистецтво», їх розкриття і методичному аспекту проведення таких вправ із школярами.

Комунікація – духовно-психологічна сторона процесу людського спілкування, що характеризується як сутністю (обмін інформацією, сприймання і розуміння людьми одне одного), так і формами психологічного контакту і впливу (вербальне-невербальне, безпосереднє-опосередковане тощо) [9, с. 44]. Звичайно, що на уроці мистецтва комунікація відбувається у різний спосіб і сприяє формуванню в школярів такої якості, як **комунікативність** – відкритість особистості для інших, готовність спілкуватися, потреба в постійних контактах з людьми [9, с. 144]. Ця якість важлива і в повсякденному житті, і в навчанні мистецтва, адже розширює межі його пізнання завдяки можливості сприймати різні інтерпретації художнього образу, думки, враження інших людей.

Сучасний музикознавець О. Черемісін, який здійснив порівняльний аналіз різних поглядів на означені терміни, визнає «комунікацію» поняттям

тям, що охоплює всі грані процесу художньо-творчої діяльності і, одночасно, зауважує, що завдяки цьому комунікація є рівнозначною спілкуванню [12, с. 29–30]. Дослідник трактує поняття «художня комунікація» в широкому розумінні – як складний та багатограний процес, а у вузькому – «як інформаційний процес, як процес взаємодії індивідів, як процес співпереживання, взаєморозуміння і взаємовпливу один на одного» [12, с. 71].

Комунікація виконує декілька функцій: по-перше, це форма зв'язку вчителя і учнів, учнів між собою, учнів із батьками; по-друге, це процес повідомлення навчальної інформації, обмін враженнями, почуттями, набутим досвідом; по-третє, це акт спілкування між двома або більше суб'єктами навчального процесу.

Отже, комунікувати означає взаємодіяти. У процесі комунікації, – через обмін думками, обговорення, диспути, тобто, ґрунтовно аналізуючи і обговорюючи матеріал, – учні осмислюють, засвоюють, закріплюють його, набуваючи таким чином якісно нових знань, а також (що не менш важливо!) правил та законів спілкування: уміння слухати, активно сприймати інформацію; розвивають навички взаєморозуміння, емпатії, самоконтролю, ініціативності, співпраці та співробітництва в групі. Крім цього, підвищується мотивація до навчання, адже панує атмосфера залученості в процес, захоплення та інтересу до спільного опанування матеріалу на уроці; відбувається самоусвідомлення дитиною себе індивідуальністю та членом колективу.

Якщо переглянути нові підручники з мистецтва для 1-х класів, то слід зазначити, що змістова лінія «Комунікація через мистецтво» у тій чи іншій мірі в них реалізується. Більш дієвою у цьому процесі, на погляд авторів, є художньо-творча діяльність: інсценування пісень, вокальні та інструментальні імпровізації, змагання і конкурси, ігрові та проблемні ситуації, гра в оркестрі. Наведемо окремі з них.

Так, вивчаючи з учнями новий матеріал, рекомендовано ігри, які відповідають психофізичному розвитку 6–7-річних дітей: під час пояснення поняття «голосно і тихо» – гру «Луна»

[3, с. 24], а для закріплення вивченого матеріалу («високі і низькі звуки») – гру «Хто співає?» [2, с. 21], гру «Повтори за мною» з показом танцювальних рухів одним учнем і наслідуванням іншими [3, с. 13], спільне виконання «Танцю каченья» [5, с. 9]. Доречними є і змагання із сусідою по парті у хвилинку релаксу: хто назве найбільше осінніх прикмет [4, с. 29].

На етапі вокально-хорової роботи Кізілова Г. О., Шулько О. А. для розспівування пропонують вокально-ритмічну імпровізацію у формі гри «Проспівай своє ім'я» (учень всередині кола проспівує власне ім'я, інші – повторюють) [3, с. 4]. Аристова Л. С., Калініченко О. В. радять міні-конкурс на кращих солістів опери: заспівати в парах пісні персонажів опери «Коза-Дерева» [2, с. 41]. Рубля Т. Є., Щеглова Т. Л. висувають ідею розіграти музичну виставу «Ходить гарбуз по городу» [8, с. 30]. Лемешева Н. А. пропонує комунікувати під час виконання пісні-гри (гра «Омелько», колективна гра В. Верховинця «Ходять діти в колі») [5, с. 35]. Аристова Л. С. та Калініченко О. В. називають найбільш доцільними пісні-ігри з рухами («Іде, іде дід») [2, с. 57]. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Колотило О. М. вважають дієвою формою роботи з першокласниками постановку власної опери-казки, де діти самостійно обирають собі ролі [6, с. 86].

Парні та групові методи і форми роботи доцільні на етапі музичування: уявляючи себе в ролі музиканта-професіонала, потрібно виконати із однокласником (однокласницею) ритмічну послідовність на ударних інструментах або створити разом із друзями маленький оркестр, обравши для цього диригента, музичні інструменти, та заграли певні ритми, змінюючи темп за рухами диригента [6, с. 122, 128]. Групи можуть створювати ритмічний супровід (наприклад, до пісні Н. Май «Перший раз у перший клас») [4, с. 11] або музичний і ритмічний, коли одна група плескає, а інша – простує ритм пісні (наприклад, про Колобка) [3, с. 48–49].

Отже, з метою реалізації змістової лінії «комунікація через мистецтво» автори підручників розробили завдання й ігри, які можна згрупувати в окремі види. Якщо виокремити ритмічні ігри,

то стає очевидним, що вони досить однотипні (шаблонні). Здебільшого, окрім використання елементарних музичних чи шумових інструментів, учням пропонується проплескати (протупати, відстукати олівцем) ритмічний малюнок. Однак, можливості людського тіла набагато ширші й не обмежуються лише цим одним звучним жестом. Вважаємо, що *ритмічні вправи* в сучасній практиці викладання мистецтва у школі можна зробити більш активними і дієвими, поєднавши їх із багатоманітними звучними жестами.

Сьогодні *Bodi percussion* або *звучні жести* стають більш популярними серед дітей і підлітків. Цей вид музичування є улюбленим у європейських школах, а через доступні ролики в Ютуб про них дізнаються й українські школяри.

Вираження мистецьких образів мовою свого тіла, що подібне до музичного інструменту, доступне навіть найменшим дітям, які притупують, хитають головою чи плескають, коли чують ритмічну музику та ін. Цей процес продовжується в закладах дошкільної освіти, де діти використовують жести, рухи тіла і, звичайно, звучні жести на музичних заняттях. Застосування у навчанні 6–7-річних *Bodi percussion* вважаємо корисним, оскільки, окрім позитивних емоцій радості, вони вдосконалюють фізичну сферу учнів, впливають на комунікативні навички і музикальність, в якій, як відомо, почуття ритму є одним із складових.

Ритмічно-комунікаційні вправи не є чимось новим. Їхні витоки – у ритмічній гімнастиці Еміля Жак-Далькроза, у комплексній імпровізаційно-ігровій діяльності Карла Орфа та послідовників: Т. Тютюнникової, Д. Гудкіна, Т. Боровик. Ми рекомендуємо поєднувати ритмічні вправи з *Bodi percussion*, одночасно виконувати завдання з розвитку музичних здібностей учнів (музичне сприймання, музична пам'ять і музичний ритм) і спрямувати їх у площину налагодження комунікації між учнями з приводу мистецтва. Отже, далі мова піде про *ритмічно-комунікаційні вправи в техніці Bodi percussion*.

Ритмічно-комунікаційні вправи в техніці *Bodi percussion* володіють ор-

ганізаційною функцією: такі вправи швидко організовують колектив учнів, концентрують їхню увагу. Вправи можна включати на етапі релаксації: учні чудово розслабляються і знімають м'язову напругу, адже *Body percussion* – це рух, якого не вистачає на уроках, причому під час виконання вправ використовують найпростіший спосіб видобування звуку.

Яким чином такі вправи сприяють формуванню комунікації між учнями? Учень перестає слухати лише себе, він впливається в пульсацію ритму, чуючи кожного учасника і всіх разом. Він відчуває важливість моменту правильної і вчасної передачі ритму для збереження цілісності групової чи колективної ритмічної композиції. Кожен має змогу бути як солістом, так і невідомою частинкою оркестру: передавати один одному ритм (партію), грати злагоджено та ін.

Варіанти застосування ритмічно-комунікаційних вправ на уроках мистецтва (авторське бачення):

- виконання ритмічних вправ у техніці *Body Percussion*;
- розучування віршів, текстів пісень у заданому ритмі зі звучними жестами;
- виконання ритмічних канонів із текстами;
- підбір основних ударних механізмів до заданого ритмічного блока, робота в парах, групах;
- ритмічні ігри «Луна», «Коло ритму», «Передай ритм», «Запитання – відповідь»;
- імпровізація на основі слова, словосполучення, речення, вірша;
- створення ритмічних композицій у заданій формі (діалог, період, тричастинна, рондо, реп-композиція);
- *Body Percussion* у тісному взаємозв'язку із пластичними та хореографічними рухами;
- ритмізація слів, словосполучень, віршів, загадок, лічилок тощо з допомогою звучних жестів, речитація з драматизацією;
- виконання тексту пісні з одночасними ходом і проплескуванням метру;
- створення ритмічно-танцювально-театральних композицій – «Ритмічні батли».

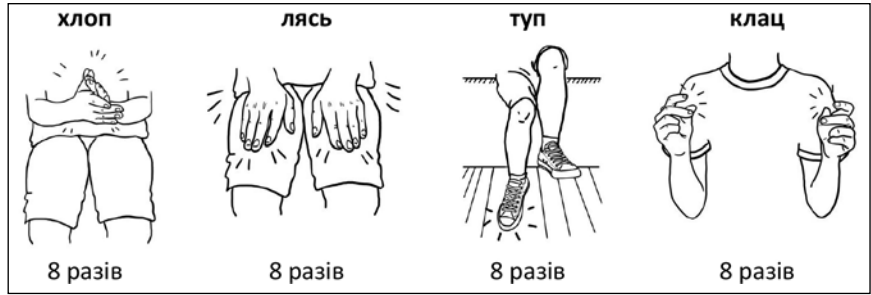

Рис. 1. Партитура до вправи «8 ударів»

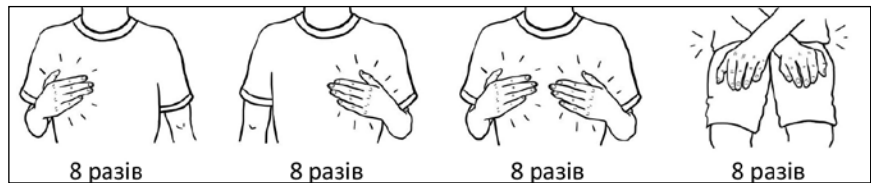

Рис. 2. Партитура до вправи «8 ударів»

Ритмічно-комунікативні вправи у своєму дослідженні розділяємо на такі види:

- вербальні і невербальні;
- з використанням музичних (шумових) інструментів і без них;
- вправи під музичний супровід та без нього.

Вправи доречні на різних етапах уроку: вони стануть чудовим емоційним налаштуванням на початку (наприклад, створення ланцюжка ритмічних асоціацій в учнів до теми уроку); у вокально-хоровій роботі – поспівки у вигляді ритмізації на основі слова, словосполучення, речення та ін. На етапі слухання музики – відтворення ритму прослуханого твору, творча імпровізація за твором тощо.

Розглянемо конкретні вправи і методику їх проведення на уроках (*партитури намальовано художницею Вікторією Юрковською*).

Вправа «8 УДАРІВ»

Мета: сприйняти на слух і повторити прості комбінації основних звучних жестів у помірному та прискореному темпі; формувати вміння концентрувати увагу на завданні, злагоджено виконувати вправу в групі, вміння домовлятися і розподіляти завдання.

Методичні поради: впродовж цієї вправи учні ознайомлюються з основними звуковими жестами – хлоп, лясь, клац, туп. Дану вправу можна викону-

вати усім колективом на різних етапах уроку (підібрати акомпанемент з комбінації звучних жестів до творів для виконання чи слухання), а комунікація проявляється у можливості змінювати солістів, які спілкуються з іншими учнями, задаючи комбінації звучних жестів для їх відтворення.

У вправі використовують чотири основні ударні механізми *Body percussion*. Учасники сидять на стільцях чи стоять біля парт. Спершу вчитель показує вправу, а учні потім повторюють одразу з ним другий сет вправи, намагаючись виконувати точно в ритмі і правильними звуковими жестами. Вправа повторюється декілька сетів. Фраза «Заміна солістів» дозволяє обрати бажаючих для подальшого проведення вправи. Кожен соліст використовує свій звучний жест (8 ударів), а клас повторює. Гра може проходити з музичним супроводом чи без нього (*див. рис. 1–2*).

Ця вправа має варіації: коли всі зрозуміли послідовність виконання вправи, вчитель чи соліст може додавати інші комбінації звучних жестів або змінювати у інших вправах їх послідовність. Зазначимо, що учні можуть супроводжувати вправу і вербально: придумувати окремі слова, наприклад, назви фруктів і овочів, іграшок, смаколиків. У подальшому слід віддати керуючу роль дітям: ведучими стають школярі. Вправа сприяє формуванню імпровізаційних умінь.

Рис. 3. Партитура до вправи «Знайомство»

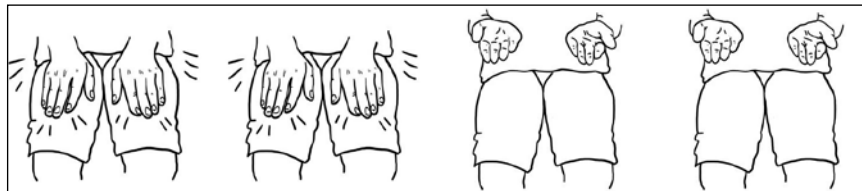

Рис. 4. Партитура до вправи «Коло ритму» в темі «Щедра осінь»

Доцільно почати з восьми ударів на кожен вид звучного жесту, а коли учні добре запам'ятають послідовність, можна скорочувати й до чотирьох і навіть до двох ударів. Учням до вподоби, коли гра супроводжується ритмічною музикою, а отже, дані вправи можна робити під музичний супровід.

Вправа «ЗНАЙОМСТВО»

Мета: вчити сприймати, запам'ятовувати і правильно повторювати прості ритмічні комбінації, знайомство учнів класу в цікавій формі, розвиток творчості учнів через ритмічну імпровізацію, самоусвідомлення дитиною себе індивідуальністю та членом колективу.

Методичні поради: учасники стоять або сидять у колі на килимку. Вчитель задає простий ритм, використавши прості звучні жести: хлоп-хлоп, лясь-лясь! (Див. рис. 3).

У ритмі звучної ритмічної комбінації вчитель декілька разів проговорює віршовані рядочки, які підхоплюють діти:

Рефрен:

**Стоїмо (сидимо) ми в дружнім колі,
Любимо мистецтво в школі.**

Всі ми тут – одна сім'я.

Називай своє ім'я!

Всі учасники, не зупиняючись, продовжують відбивати основний ритм (хлоп-хлоп, лясь-лясь!) і починають знайомитися в ритмі.

Дитина, що сидить ліворуч від вчителя, проговорює фразу:

Наприклад:

а) Мене звуть Марійка!

Діти в ритмі (хлоп-хлоп, лясь-лясь) без паузи відповідають:

б) Тебе звуть Марійка!

І так далі, по черзі, за годинниковою стрілкою (чи проти неї) учасник називає своє ім'я, а всі учні хором повторюють. Головне, не «випасти» з ритму.

Коли хтось із учнів не зміг вчасно промовити фразу, вчитель починає проговорювати рефрен. Діти підхоплюють, а учасник має час зосередитись.

Важливо! Перед початком чітко пояснити дітям умови гри та попередньо потренуватись промовляти рефрен та

імена ритмічно. Темп і ритм обрати, враховуючи попередній музичний досвід та здібності учнів. За допомогою цієї гри також можна знайомити учнів з темою тижня, підібравши відповідний рефрен та запитання до учнів.

«КОЛО РИТМУ»

в темі «Щедра осінь»

Мета: Розвивати вміння ритмізувати слова, діяти синхронно під час відбивання ритму, розвивати швидку реакцію, уважність для цілісності й безперервності колективного ритму, а також навички взаєморозуміння, ініціативності, співпраці та співробітництва в групі.

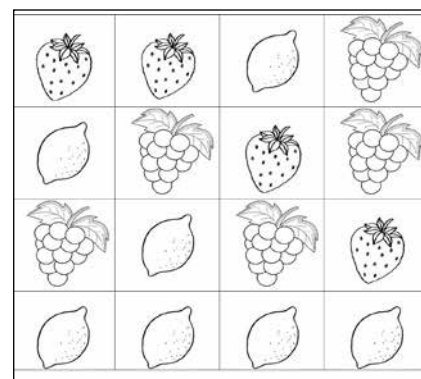

Рис. 5. «Фруктова партитура» до вправи «Ритмічна картина»

по-лу-ни-ця	по-лу-ни-ця	ли-мон	ви-но-град

Рис. 6. Партитура вправи «Ритмічна картина», варіант 1

по-лу-ни-ця	по-лу-ни-ця		ви-но-град

Рис. 7. Партитура вправи «Ритмічна картина», варіант 2

Рис. 8. Партитура вправи «Ритмічна картина», варіант 3

Методичні поради: учасники стоять або сидять у колі на килимку. Вчитель задає ритм на чотири долі, використавши два удари по колінах (лясь-лясь) і два помаху рук, долоньками доверху. Це беззвучний жест, але саме на нього припадатиме назване в ритмі слово. (Див. рис. 4).

Один за одним, у колі, діти називають у ритмі назву фрукта. На початку, щоб дати учням адаптуватися до безперервності ритму, кожне слово, назване учасником, повторює весь клас – це дає можливість наступній дитині настроїтися і продовжити вправу. Якщо учасник не зміг вчасно сказати назву придуманого ним фрукта, хід переходить до наступного учасника, бо ритм в колі – безперервний.

Тематику можна змінювати, наприклад: транспорт, тварини, рослини тощо. Цю вправу можна використати на різних етапах уроку, а також як хвилинка релаксу на уроці чи перерві.

Вправа «РИТМІЧНА КАРТИНА»

Мета: Розвивати вміння називати слова в ритмі, співпрацювати в парах, групах, домовлятися і узгоджувати свої дії.

Методичні поради: для «ритмічної картини» потрібна «партитура». До прикладу – «фруктова партитура» (рис. 5). (Зображення гарно читається з монітора, мультимедійної дошки або роздруковане на кольоровому принтері у форматі А3).

Ця ритмічна вправа має багато варіантів.

Варіант 1. Усе, що зображено на «партитурі», учні класу називають у ритмі разом, супроводжуючи слово звучним жестом (плесканням). «Партитуру» можна читати зліва на право (як звичайний текст). (Примітка: великі і маленькі долоні позначають різні тривалості звуків: маленькі – восьмі, великі – четвертні). Приклад див. на рис. 6.

Варіант 2. Один із фруктів стає «безмовним». Тобто, клас проговорює в ритмі зі звучними жестами всі назви фруктів, окрім одного (на вибір). Назву «безмовного фрукту», проплескують, без промовляння слова вголос. Ритмічний ланцюжок залишається цілісним. Приклад див. на рис. 7.

Варіант 3. Учні не називають вголос назви фруктів, а лише виконують рит-

група 1	група 1	група 2	група 3
по-лу-ни-ця	по-лу-ни-ця	ли-мон	ви-но-град

Рис. 9. Партитура до вправи «Ритмічна картина», варіант 4

Я далі йду

Я да - лі йду, йду, я да - лі да - лі йду, йду, я да - лі да - лі
йду, я да - лі йду, йду, йду. Я да - лі ...

Рис. 10. Нотний текст руханки «Я далі йду, йду»

Я далі (Готуються до хлопання) Я далі далі (Готуються до хлопання) Я далі далі (Готуються до хлопання)	йду йду хлопок йду йду хлопок йду-у-у (мінються в парі між собою місцями)	йду хлопок йду хлопок стрибок з поворотом
Утворились нові пари і руханка продовжується спочатку 		

Рис. 11. Схема рухів і звучних жестів руханки «Я далі йду, йду»

мічний малюнок. Вчитель задля синхронності вказує на предмет олівцем.

Приклад див. на рис. 8.

Як варіант, для більшої концентрації уваги, вчитель може вказувати на фрукти не послідовно, а хаотично.

Варіант 4. Учасники гри діляться на 3 групи. Кожна група обирає собі фрукт і створює звучний жест до нього. Учні повинні узгодити, який звучний жест буде використовувати кожна група (щоб не повторюватись).

Діти озвучують лише свій фрукт за допомогою обраного ними звучного жесту. *Приклад див. на рис. 9.*

Варіант 5. Кожна з 3-х груп має придумати мелодію до назви обраного фрукта. Група виконує мелодію до слова в ритмі та у супроводі звучного жесту: **слово + ритм + мелодія + звучний жест.**

Для створення «партитури» можна використовувати будь-який візуальний ряд: тварини, рослини, герої улюблених мультфільмів тощо. Візуальний ряд можна підбирати, враховуючи тему тижня.

Руханка «Я ДАЛІ ЙДУ, ЙДУ»

(адаптація англомовного варіанту руханки [1])

Мета: розвиток координації рухів, відчуття метру і ритму, створення атмосфери залученості до процесу спільного виконання ритмічно-комунікаційної вправи, згуртування через мистецьку комунікацію.

Методичні поради: діти шикуються в коло, взявшись за руки. Вчитель, підійшовши до двох учнів, повертає їх обличчям один до одного, утворивши пару. За їхнім прикладом діти, самотійно чи з допомогою вчителя, шикуються в пари. Знайома учням поспівка буде основою для вправи із використанням звучних жестів: парних плескань. *Приклад див. на рис. 10–11.*

Зазначимо, що кожна із запропонованих вправ має багато варіантів розвитку, як і музичного розвитку учнів від класу до класу по вертикалі. Коли школярі добре засвоюють найпростіші ритмічні формули і звукові жести та прийоми взаємодії у вправах, вони з великим задоволенням створюють власні варіанти до кожної вправи, вводячи в них більш складні комбінації. Школярі нашаровують одні прийоми,

ритмічні формули на інші, а сам процес стає динамічнішим.

Найпростішими прикладами динамічного розвитку учнів за допомогою вправ є наступний: так, у першому класі учні можуть називати слова в ритмі; дружокласники, ритмізуючи слово, словосполучення, вже можуть складати поспівки, проспівуючи ці слова; а третьокласники – проритмізують в мажорі чи мінорі, з відтінками і різною інтонацією тощо.

Висновок. Система представлених авторських ритмічно-комунікаційних вправ є одним із варіантів авторського бачення реалізації на уроках мистецтва змістової лінії «комунікація через мистецтво». Дані вправи допомагають з легкістю засвоювати та закріплювати відомості про засоби музичної виразності (зокрема, метр, ритм) у практичній діяльності учнів, розвивати інші музичні здібності та сприяють формуванню комунікації на уроках, виробленню вмінь чути себе та інших, взаємодіяти в команді, відчувати себе частиною цілого, осмислювати власну роль у колективі та сприяти колективній взаємодії, адже кінцевий результат – краса звучання – залежить від злагодженої роботи учнів в парах, групах, в колективі.

Запропоновані вправи дозволяють широко застосовувати їх на різних етапах уроку мистецтва, у різних видах музичної діяльності, а також під час перерв, у позаурочній роботі з учнями (розваги, гуртки, свята, шкільні вечірки) – власне розробці нових видів ігор та методичних рекомендацій їх проведення з різною учнівською аудиторією на таких заходах слід присвятити **наступні дослідження.**

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Відео: руханка «Я далі йду, йду» (англомовний варіант), Ютуб. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=Nwm_Xl2aNug
2. Калініченко О. В., Аристова Л. С. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 1 класу закл. заг. серед. освіти. – Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. – 128 с.
3. Кізілова Г. О., Шулько О. А. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 1 класу закл. заг. серед. освіти. – Тернопіль : Астон, 2018. – 112 с.
4. Кондратова Л. Мистецтво : підруч. інте-

грованого курсу для 1 класу закл. заг. серед. освіти. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2018. – 144 с.

5. Лемешева Н. А. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 1 класу закл. заг. серед. освіти. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2018. – 128 с.

6. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Колотило О. М. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 1 класу закл. заг. серед. освіти. – Київ : Генеза, 2018. – 144 с.

7. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nvs.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyy-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>

8. Рубля Т. Є., Щеглова Ш. Л. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 1 класу закл. заг. серед. освіти. – Харків : Ранок, 2018. – с. 104.

9. Синявський В. В., Сергєєнкова О. П. Психологічний словник / за ред. Н. А. Побірченко. – Київ : Наук. світ, 2007. – 274 с.

10. Смирнов Б. Ф. Дирижёрское искусство как художественный и социокультурный феномен : дисс. на соиск. науч. степ. доктора искусствoved.: спец. 17.00.02 / Б. Ф. Смирнов. – Челябинск, 2004. – 330 с.

11. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. 1–2 класи. – Київ : ТД «Освіта-Центр плюс», 2018. – 225 с.

12. Черемисин А. М. Музыкально-коммуникативное событие: факторы формирования музыкального дискурса : дисс. на соиск. науч. степ. канд. филос. наук: спец. 24.00.01 / А. М. Черемисин. – Тамбов, 2004. – 162 с.

Кисильчук И. Н., учитель музыкального искусства, учитель-методист, Ровенская общеобразовательная школа I–II ступеней, г. Ровно, Украина, irkis79@gmail.com

Ритмично-коммуникационные упражнения на уроках искусства

Актуализирован вопрос реализации на уроках искусства в общеобразовательных учебных заведениях содержательной линии «Коммуникация через искусство». Приведены определения понятий «коммуникация» и «коммуникативность», «художественная коммуникация» в трудах исследователей, определены функции коммуникации в учебном процессе и конкретизированы в плоскости уроков искусства в школе. Дан анализ форм и методов реализации содержательной линии «Коммуникация через искусство» в новых учебниках по искусству в 1 классе.

Предложено как один из вариантов достижения этой цели применение ритмично-коммуникационных упражнений, интегрирующих ритмические упражнения, звуковые жесты *Bodi percussion* и направ-

ленных на развитие музыкальных способностей и художественной коммуникации учеников.

Ключевые слова: ритмично-коммуникационные упражнения, уроки искусства, коммуникация через искусство, Bodi percussion

Kisilchuk I.M., Music Teacher, Teacher-Methodologist, Rivne, Secondary School № 16, Rivne, Ukraine, irkis79@gmail.com
Rhythmic and communication activities at Art lessons

The issue of implementation of the content of communication line "Communication through Art" at Art lessons in schools has been updated. The definitions of concepts of communication and communicativeness, artistic communication in the researches have been defined. Communication functions in the educational process have been specified in the field of art lessons. In addition, the methods of implementing this content line in new Art textbooks for 1st grade have been analyzed. The author concludes that there are tasks and games which promote artistic communication on the themes of art at various stages of lesson.

One of the options for achieving this goal is the use of rhythmic and communication activities that integrate rhythmic exercises, sound tapes of Bodi percussion. These activities are aimed at developing students' musical abilities and establishing artistic. Rhythmic and communication activities are divided into several types (verbal and nonverbal; using musical (noise) instruments and without them, activities for musical accompaniment and without musical accompaniment). The author gives examples of rhythmic and communication activities with photo illustrations of symbols of audio gestures, scores for students' performance, methodology how to work with them.

Keywords: rhythmic and communication activities, Art lessons, communication through Art, Bodi percussion.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2018 р.

DOI 10.32405/2308-8885-2018-4-13-18 УДК[78:159.928.23]-043.83:373.5

Райт Інна Сергіївна,

науковий співробітник лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти ІПВ НАПН України, м. Київ, Україна,
inna_denysiuk@ukr.net

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНИХ УПОДОБАНЬ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Висвітлено особливості формування музичних уподобань учнів основної школи на уроках музичного мистецтва. З'ясовано основні відмінності між поняттями «уподобання», «інтерес» та «художній смак». Визначено музичні уподобання як тимчасову форму ставлення особистості до результатів власної музичної діяльності, яка виражає особистісні художні надбання, отримані у процесі сприйняття й осмислення музики, виконавства і мистецько-творчої діяльності. Акцентовано значення музично-стильового підходу в діяльності вчителя. Виділено основні музичні стилі та жанри, що формують поліваріантність уподобань учнів. Досліджено значення імпровізації як ефективного методу формування мистецьких уподобань учнів.

Ключові слова: музичні уподобання, вчитель музики, музично-стильовий підхід, музична імпровізація.

Швидкі глобальні зміни та інноваційні виклики в сучасному суспільстві, спонукають до формування особистості нового зразка – адаптивної, пластичної, яка здатна не лише швидко засвоювати спеціальні компетентності у своїй професії, а й постійно розвивати особистісний потенціал – працювати над власними культурними інтересами, поглядами та смаками, вдосконалювати різнобічну професійну, творчу діяльність. Така реактивність у дії дає змогу особистості почуватися вільно в широкому творчо-інформаційному просторі, що є важливою ознакою сьогодення. Тому в системі масового музичного виховання та освіти основний акцент належить робити на розширенні інтонаційно-образного багажу учня, розвитку

його емоційного відгуку на музику, формуванні стійкого інтересу до музичного мистецтва, і – що найголовніше – на формуванні мистецьких, зокрема музичних, уподобань.

Проблематика уподобань особистості у сфері музичного мистецтва та тлумачення цього явища науковцями і практиками ще не достатньо досліджена.

Очевидно, що із зазначеною проблемою ми зустрічаємось тоді, коли особистість не здатна сформувати самостійне ставлення до художнього: проявити творчу свободу у виборі художньо-естетичних ідеалів, звуко-зображальних образів, а також тоді, коли така неспроможність негативно позначається на вмінні орієнтуватися в музичних тенденціях, розрізняти справжнє мистецтво від фальшивого